

In de ban van Leipzig

Woekering, dat woord blijft me bij na mijn bezoek aan twee exposities van de Neue Leipziger Schule in het Drents Museum en Museum de Fundatie. Architectuur die woekert alsof het een natuurverschijnsel is. Krakkemikkige hutjes op de rand van instorten die worden overwoekerd en omstremgeld door grijpgrage takken en meterslange twijgen. Cultuur die aan de menselijke greep ontsnapt, zijn functie verliest en een eigen leven gaat leiden, grillig en instabiel, maar voornamelijk beeldschoon.

tekst: Myrthe Meester

Ik ben niet de enige die in de ban is van de Neue Leipziger Schule. Ook museumdirecteuren uit het oosten van ons land besteden al jaren opvallend veel aandacht aan de figuratief schilderende kunstenaars uit de voormalige Oost-Duitse stad. Wat maakt de beeldende kunst uit Leipzig zo anders dan andere kunst uit onze tijd? Hoe slagen de Leipziger kunstenaars erin om vernieuwend en visionair te zijn in een medium dat door velen als ouderwets wordt afgedaan: de schilderkunst?

Creatief met brokstukken

De oorspronkelijke Leipziger Schule, dus vóór de instorting van het communisme, blonk uit in het oprekken

van de beperkende sociaal-realistische schilderstijl om de fantasie ruim baan te geven. Vertegenwoordigers van die vroege Leipziger Schule, zoals Werner Tübke en Arno Rink, maar ook overgangfiguur Neo Rauch, schiepen groots opgezette, magisch-realistische doeken die wemelen van de mensfiguren en verwijzingen naar het communisme en de westerse geschiedenis. Bij de huidige Leipziger generatie, de Neue Leipziger Schule dus, zijn die verwijzingen naar het verleden op het eerste oog verdwenen: er zijn nergens communistische arbeiders in hun doeken te bekennen, en bij vier van de vijf kunstenaars in het Drents Museum en De Fundatie komen er überhaupt geen mensfiguren of ►

► MIRJAM VÖLKER, *BRUCH*, 2017, ACRYLVERF OP DOEK, 120 X 150 CM

‘Onderzoeken hoe een **nieuwe wereld** kan oprijzen uit stof en as’

‘Je ogen blijven van boven naar onder en van links naar rechts schieten; nergens vinden ze een rustpunt’

narratieven in hun schilderijen voor. In plaats daarvan richten zij hun aandacht op de materiële brokstukken die overblijven nadat een bestaand narratief is ingestort, onderzoeken ze hoe een nieuwe wereld kan oprijzen uit stof en as, en hoe menselijke cultuuruitingen een eigen leven kunnen gaan leiden, voorbij betekenis en functionaliteit.

Krakkemikkige hutjes

Een mooi voorbeeld vormen de gefantaseerde, wiebelige hutjes van Mirjam Völker, de enige vrouwelijke kunstenaar die op de expositie *Crux* in Museum de Fundatie vertegenwoordigd is. Als kijker heb je geen idee waar de krakkemikkige bouwwerkjes in haar hyperrealistische tekeningen en schilderijen voor bedoeld zijn of wie ze heeft gemaakt. De laatste mensen op aarde misschien, die verwoestende klimaatrampen hebben overleefd en proberen zich staande te houden in een wereld waarin weinig menselijks meer resteert? Of zijn inmiddels zelfs die laatste mensen verdwenen, en zijn hun laatste tekenen van leven onderdeel van het landschap geworden, even betekenisloos en zwijgend als de bomen eromheen? De hutjes gaan volkomen op in het landschap, haast alsof ze zelf natuurverschijnselen zijn, levend en met een organische groei­kracht, vergroeid ►

► DAVID SCHNELL, SAISON, 2018, OLIEVERF OP DOEK, 200 X 300 CM

met de takken waar ze tegenaan hangen of op leunen. Ondanks hun unheimliche onderwerp zijn Völkers schilderijen van een adembenemende (sublieme) schoonheid, die associaties oproept met de negentiende-eeuwse romantische schilder Caspar David Friedrich: ook hij vierde in zijn doeken immers de natuur in al haar woekerende en onmenselijke pracht.

Zwevende architectuur

Even instabiel als Völkers hutjes zijn de zwevende, gefragmenteerde architectonische constructies in de schilderijen van Martin Kobe (1973), die eveneens in De Fundatie te bezichtigen zijn. Kobe groeide op in Dresden, een stad in het oosten van Duitsland die tijdens de oorlog zwaar getroffen was en nog decennialang volstond met brokstukken en ruïnes. Zijn futuristische doeken ademen dan ook destructie en fragmentatie: het lijken wel de ruïnes van een hypermoderne stad, waarvan de afzonderlijke onderdelen oplossen in de ruimte. Of krijgen we juist een inkijkje in het brein van een planontwikkelaar die losse façades, gewelven, balken en muren aaneenrijgt tot een nieuw geheel, en maakt Kobe ons getuige van een creatief scheppingsproces?

Wereld in transitie

Ook bij de schilderijen van David Schnell (1971), aan wie het Drents Museum een prachtige overzichtsexpositie wijdt, is het alsof je de wereld voor je ogen ziet exploderen en nieuwe gedaantes aan ziet nemen. De zeventien monumentale doeken in de tentoonstelling doen de naam van hun maker eer aan: ze zijn beweeglijk, energiek – ja, schnell –, waarbij je ogen als vanzelf van boven naar onder en van links naar rechts blijven schieten; nergens vinden ze een rustpunt. Schnell schildert, net als Kobe, een wereld in transitie, waarvan de bouwstenen ieder

► TITUS SCHADE, *DIE LANDSCHAFT*, 2018, OLIE- EN ACRYLVERF OP DOEK, 80 X 100 CM

moment kunnen losweken om nieuwe samenstellingen te vormen. De hoekige penseelstreken waaruit zijn landschappen zijn opgebouwd, doen sterk aan de impressionistische kunstenaar Cézanne denken, wiens schilderijen eveneens symfonieën zijn van geometrische, abstracte blokjes en vlakjes.

Naderende storm

Titus Schade (1984) lijkt op het eerste oog een totaal ander soort kunstenaar

dan Schnell en Kobe: zijn werken zijn juist ordelijk en statisch, vol keurige vakwerkhuisjes, ouderwetse molens en beklemmende kerken, geschilderd met de steriele precisie van een hedendaags computerspel. Alleen de duistere, vervreemdende atmosfeer, met brandende kaarsen en vuurtjes midden op straat, herinneren aan het magisch realisme van de vroege Leipziger Schule. Een uitzondering op zijn precieze penseelvoering vormen

Schades wolkschilderijen, die wat mij betreft het hoogtepunt van zijn oeuvre vormen en waarvan er in De Fundatie vier te bezichtigen zijn: levendige, reusachtige wolkenpartijen die elektrisch geladen lijken, een naderende storm aankondigen en boven een leeg, uitgestrekt landschap hangen waarin slechts één molentje of huisje staat. Schade schilderde tientallen van zulke wolkschilderijen, waarbij witte 'bliksemschichten' van licht door een dreigende, massieve

donkerte proberen heen te breken, wat het geheel een mystieke lading geeft. Toen ik Schade ernaar vroeg, antwoordde hij dat het beroemde *Gezicht op Toledo* (1600) van de religieuze kunstenaar El Greco zijn inspiratiebron voor deze schilderijen vormde.

Kunstgeschiedenis

Wie goed kijkt, komt bij het tentoongestelde vijftal kunstenaars uit Leipzig dus wel degelijk subtiële verwijzingen

'Elektrisch geladen wolkenpartijen kondigen een naderende storm aan'

naar het verleden tegen, en dan vooral naar grote schilders uit de kunstgeschiedenis. Robert Seidel (1983), de enige die niet alleen landschappen maar ook mensfiguren schildert, werkt met eitempera, een verfsoort die vooral tijdens de renaissance werd gebruikt. Deze methode verleent de kleuren in zijn werk een frisheid en intensiteit die aan de schilderijen van Botticelli doen denken, hoewel Seidels onderwerpen – een verlaten metrostation, computerspellen uit de jaren negentig – juist heel modern zijn. De Neue Leipziger Schule balanceert, kortom, op het grensvlak tussen toekomst en verleden, en onderzoekt hoe brokstukken, overgeleverde methodes en fragmenten opnieuw kunnen worden ingezet om de kwesties van onze tijd – klimaatdreiging, digitalisering, het wegvallen van overkoepelende narratieven – te verbeelden. Figuratief, fantasierijk en oogstrelend. ■

Crux is t/m 5 mei te zien in Museum de Fundatie (Zwolle). David Schnell. Saison is t/m 3 mei te zien in het Drents Museum (Assen).
www.museumdefundatie.nl
www.drentsmuseum.nl